

POSTANOWIENIE

Dnia 12 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa [...] Organizacji Związkowej [...] w B.
przeciwko F. [...] Spółce Akcyjnej w B.
o ustalenie istnienia sporu zbiorowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 stycznia 2016 r.,
zażalenia strony powodowej na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w B.
z dnia 7 maja 2015 r., sygn. akt VI Pa [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Pozwem wniesionym 4 grudnia 2013 r. przeciwko F. [...] Spółka Akcyjna w B., [...] Organizacja Związkowa [...] w B. domagała się ustalenia, że spór wszczęty z jej inicjatywy pismem z 9 marca 2011 r. jest sporem zbiorowym w rozumieniu ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. Nr 55 poz. 236 z późn. zm.) oraz zasądzenia od pozwanej na rzecz strony powodowej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 1.200 zł.

Na uzasadnienie pozwu wskazano, że pismem z 9 marca 2011 r. organizacja ta zwróciła się do Zarządu F. S.A. z żądaniami dotyczącymi między

innymi wynagrodzeń pracowników zastrzegając, że niespełnienie zgłoszonych żądań oznaczać będzie wszczęcie sporu zbiorowego w oparciu o obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa. Ponieważ Zarząd F. [...] S.A. nie odniósł się do treści pisma, więc 15 marca 2011 r. strona powodowa poinformowała o działaniach protestujących jakie zostaną podjęte, a następnie pismem z 18 marca 2011 r. o zastrzeżeniu sporu zbiorowego od 10 marca 2011 r. F. [...] S.A. zakwestionował istnienie sporu zbiorowego, gdyż jego zdaniem zgłoszone żądania dotyczyły zmiany treści Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników F. [...] S.A. (ZUZP) lub innych porozumień płacowych.

Wyrokiem z 9 czerwca 2014 r. (sygn. akt V P [...]) Sąd Rejonowy w B. [...] oddalił powództwo (pkt 1) i zasądził od strony powodowej na rzecz pozwanej 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2). Sąd uznał w tej sprawie dopuszczalność drogi sądowej, wskazując, że prawo do sądu zostało *expressis verbis* wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Artykułem 77 ust. 2 Konstytucji wprowadzony został zakaz stanowienia przepisów, które zamykałyby komukolwiek drogę sądową lub dochodzenia naruszonych praw i wolności, artykuł 173 Konstytucji proklamował niezależność sądów i trybunałów, a artykuł 177 ustanowił domniemanie właściwości sądów powszechnych we wszystkich sprawach z wyjątkiem ustawowo zastrzeżonych do właściwości innych sądów. Skoro zatem nie było innego organu uprawnionego do rozstrzygnięcia, czy spór między stronami jest sporem zbiorowym, rozstrzygnąć mógł o tym jedynie sąd powszechny. Sąd Rejonowy stanął też na stanowisku, że strona powodowa miała interes prawny w domaganiu się ustalenia, że spór jest sporem zbiorowym, bowiem nie miała możliwości domagania się tego ustalenia, chociażby przesłankowo, w żadnym innym postępowaniu. Ani powodowa organizacja związkowa, ani pracownicy nie mieli podstaw do wytoczenia powództw o zapłatę świadczeń. Niemniej jednak w ocenie Sądu powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Wyrokiem z 9 października 2014 r. (sygn. akt VI Pa [...]) Sąd Okręgowy w B. oddalił apelację strony powodowej od powyższego wyroku. Zdaniem Sądu, strona powodowa nie miała interesu prawnego w dochodzeniu swojego roszczenia. Orzekając o kosztach Sąd Okręgowy wskazał, że miał na względzie majątkowy charakter roszczenia powoda.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniosła powodowa organizacja związkowa.

Zarządzeniem z 6 lutego 2015 r. strona powodowa została wezwana do wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia, co uzasadniono ustaleniem majątkowego charakteru sprawy. W piśmie z 19 lutego 2015 r. strona powodowa wskazała, że wartość ta wynosi 6.960 zł. Jednocześnie podniosła, że dochodzone roszczenie nie ma charakteru majątkowego.

Postanowieniem z 7 maja 2015 r. Sąd Okręgowy w B. odrzucił skargę kasacyjną. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że wniesiony przez stronę powodową pozew o ustalenie istnienia sporu zbiorowego zmierza do realizacji prawa majątkowego pracowników strony pozwanej. Dotyczy zatem ekonomicznych interesów stron. Z tego względu wskazane w nim roszczenie ma charakter majątkowy. Dlatego strona powodowa wezwana została przez Sąd pierwszej instancji do określenia wysokości przedmiotu sporu, co uczyniła wskazując wartość 6.960 zł. Taka wartość wskazana została również jako wysokość przedmiotu zaskarżenia na etapie postępowania apelacyjnego oraz we wniesionej skardze kasacyjnej. W niniejszej sprawie przedmiotem postępowania jest czynienie ustaleń w zakresie praw majątkowych pracowników, zatem ustalenie wartości przedmiotu sporu poniżej 10.000 zł. skutkuje przyjęciem braku uprawnień strony powodowej do złożenia skargi kasacyjnej. Stosownie bowiem do art. 398⁴ § 3 k.p.c., skarga kasacyjna w sprawach o prawa majątkowe powinna zawierać oznaczenie przedmiotu zaskarżenia. Natomiast zgodnie z art. 398² k.p.c., w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, których wartość przedmiotu sporu jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Wskazana przez pełnomocnika powódki wartość jest niższa od tej kwoty. Zgodnie z art. 398⁶ § 2 k.p.c. sąd drugiej instancji odrzuci na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c., nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną. Mając na uwadze charakter podniesionego roszczenia, jak i wskazaną przez powódkę wartość przedmiotu zaskarżenia, należało skargę

kasacyjną jako niedopuszczalną odrzucić, o czym Sąd orzekł w sentencji postanowienia.

W zażaleniu na powyższe postanowienie Sądu Okręgowego strona powodowa wniosła o jego uchylenie jako bezzasadnego i nadanie biegu skardze kasacyjnej, a także o zasądzenie od pozwanej na rzecz strony powodowej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu zażalenia skarżąca wskazała, że sprawa nie ma charakteru majątkowego, gdyż na tym etapie nie ma bezpośredniego związku z prawami majątkowymi pracowników. Powództwo o ustalenie z zasady nie ma charakteru majątkowego. Charakter taki występowałby tylko wtedy, gdyby konkretni pracownicy wystąpili do pracodawcy o zapłatę konkretnych kwot. Z całą pewnością sprawa nie dotyczy też interesów majątkowych strony powodowej. Ponadto, wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie w wysokości 6.960 zł. podano wyłącznie na wezwanie Sądu z zaznaczeniem odmiennego co do charakteru roszczeń stanowiska strony powodowej.

W odpowiedzi na zażalenie strona pozwana wniosła o jego oddalenie w całości i zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazano, że judykatura konsekwentnie wyraża zapatrywanie, że prawami majątkowymi są prawa wywodzące się bezpośrednio ze stosunków obejmujących ekonomiczne interesy stron, a prawami niemajątkowymi są prawa służące ochronie dóbr osobistych oraz stosunków rodzinnych pomiędzy małżonkami, krewnymi, powinowatymi. W rezultacie, o majątkowym lub niemajątkowym charakterze prawa, którego dotyczy roszczenie decyduje majątkowy lub niemajątkowy charakter dobra, którego ochrony domaga się strona powodowa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r. IV CZ 74/06). Strona powodowa wniosła o ustalenie, że pozostaje z pozwaną w „legalnym” sporze zbiorowym - sam spór natomiast dotyczył podwyżki płac pracowników (członków powodowej organizacji). W rezultacie, „geneza” sporu sądowego związana jest z działaniami ukierunkowanymi na ochronę ekonomicznych interesów jej członków. Tym samym dobrem chronionym jest dobro o charakterze majątkowym. Nie można też zgodzić się ze stroną powodową, że powództwo o ustalenie co do samej zasady nie ma

charakteru majątkowego. Dla rozróżnienia majątkowego bądź niemajątkowego charakteru konkretnej sprawy nie jest istotne, czy rozpoznawana jest ona w następstwie wytoczenia powództwa o świadczenie, czy też powództw o ustalenie albo ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego. Sprawą majątkową jest bowiem sprawa, w której zgłoszone żądanie zmierza do realizacji prawa lub uprawnienia mającego bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe stron. Poza tym, skoro została wskazana przez stronę powodową, jako wartość przedmiotu sporu, kwota 6.969 zł, która została zaaprobowana zarówno przez Sąd pierwszej jak i drugiej instancji (brak dochodzenia z urzędu w.p.s.), to sprawa ta od początku nie miała przymiotu sprawy kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione. Na wstępie należy wskazać, że nie jest sporna między stronami sama dopuszczalność drogi sądowej dochodzenia roszczenia o ustalenie istnienia sporu zbiorowego z powództwa organizacji związkowej przeciwko pracodawcy. Także Sądy orzekające w pierwszej i drugiej instancji w sprawach V P [...] i VI Pa [...] nie kwestionowały dopuszczalności drogi sądowej, orzekając merytorycznie co do istoty sprawy. Natomiast Sąd Okręgowy, wydając postanowienie zaskarżone zażaleniem rozpoznawanym obecnie przez Sąd Najwyższy, orzekł o odrzuceniu skargi kasacyjnej nie ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej, lecz ze względu na zbyt niską wartość przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela stanowisko Sądów we wskazanym wyżej zakresie, przyjmując że z art. 1 i art. 2 k.p.c. wynika ogólna zasada dopuszczalności drogi sądowej przed sądem powszechnym w sprawach między równorzędnymi podmiotami z zakresu prawa pracy, w tym z zakresu zbiorowego prawa pracy, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych do właściwości innych sądów i spraw, które ze względu na ich naturę mogą być załatwiane wyłącznie w drodze sporu zbiorowego pracy. Zasada ta ma dodatkowe oparcie w konstytucyjnych zasadach prawa do sądu (szczeg. art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji) oraz domniemania drogi sądowej przed sądem powszechnym -

art. 177 Konstytucji (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2015 r., I PK 250/14 i tam powołane orzecznictwo i poglądy doktryny). Przedmiotem procesu cywilnego jest roszczenie oderwane od materialnoprawnego uzasadnienia roszczenia zgłaszanego w pozwie. Jeśli więc, w świetle zawartych w pozwie twierdzeń powoda, istnieje między stronami stosunek cywilnoprawny, to drogę sądową należy uznać za dopuszczalną. Natomiast proces ma te twierdzenia zweryfikować i ustalić, czy twierdzenia powoda znajdują podstawę w przepisach prawa materialnego, doprowadzając ewentualnie do wiążącego ustalenia istnienia albo nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między stronami procesu (zob. szczeg. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 22 kwietnia 1998 r., I CKN 1000/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 6 oraz 10 marca 1999 r., II CKN 340/98, OSNC 1999 nr 9, poz. 161). Dopuszczalność drogi sądowej zależy więc od okoliczności faktycznych przytoczonych przez powoda jako podstawa roszczenia, a zatem nie jest warunkowana wykazaniem już na tym etapie istnienia tego roszczenia (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., III CZP 91/14, OSNC 2015 nr 10, poz. 111, i tam powołane wcześniejsze orzecznictwo). W konsekwencji, w zasadzie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia lub ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od jego merytorycznej zasadności, jest objęte drogą sądową, jeżeli dotyczy podmiotów, których pozycja w ramach tego stosunku prawnego lub ukształtowanej w jego ramach więzi prawnej jest równorzędna (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 4 listopada 2011 r., I CSK 50/11, LEX nr 1133782; 22 sierpnia 2007 r., III CZP 76/07, LEX nr 345575). W niniejszej sprawie powód – międzyzakładowa organizacja związkowa dochodzi na podstawie art. 189 k.p.c. od pozwanego pracodawcy ustalenia, że spór dotyczący, między innymi wynagrodzeń za pracę pracowników strony pozwanej jest sporem zbiorowym w rozumieniu ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (jednolity tekst: Dz.U. 2015, poz. 295 ze zm.). Tak sformułowana sprawa ma charakter sprawy cywilnej. W świetle żądań strony powodowej jest to sprawa o ustalenie stosunku prawnego i wynikających z niego praw i obowiązków między dwoma równorzędnymi podmiotami prawa. Powodowa organizacja związkowa domaga się ustalenia istnienia stosunku prawnego polegającego na tym, że pracodawca i organizacja związkowa pozostają w sporze

zbiorowym, z czego wynikają określone przepisami prawa i obowiązki stron, w tym prawo powodowej organizacji do prowadzenia określonego w pozwie sporu zbiorowego pracy. Pytanie, czy wskazany przez powoda stosunek prawny i wynikające z niego prawa i obowiązki rzeczywiście istnieją i czy powód ma interes prawny w ich ustaleniu, jest kwestią materialnoprawną, nieistotną dla oceny dopuszczalności drogi sądowej. W świetle twierdzeń strony powodowej, przedmiotowy spór o ustalenie jest sporem indywidualnym. Ma się bowiem toczyć między jednostkami – podmiotami prawa, tj. organizacją związkową (osobą prawną) a pracodawcą (również osobą prawną). Jest to więc zarówno w płaszczyźnie podmiotowej, jak i przedmiotowej spór indywidualny. Należy dodać, że pogląd o dopuszczalności drogi sądowej w sprawach o ustalenie stosunku prawnego lub prawa w sprawach dotyczących sporu zbiorowego ma także oparcie w poglądach doktryny (zob. szczeg. M. Kurzynoga, Prawo pracodawcy do wystąpienia z powództwem o ustalenie nielegalności strajku i wnioskiem o zabezpieczenie roszczenia w drodze zakazu zorganizowania strajku, PiZS 5/2014, s. 17-20 i tam cyt. wcześniejsze poglądy; A.M. Świątkowski, Powództwo o ustalenie w sprawach z zakresu zbiorowego prawa pracy [w:] System prawa pracy, tom V Zbiorowe prawo pracy, red. K.W. Baran, Warszawa 2014, s. 1132-1141).

W ocenie Sądu Najwyższego przedmiotowy spór o ustalenie nie jest sprawą o prawa majątkowe w rozumieniu art. 398² § 1 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojęcie „sprawy o prawa majątkowe” w rozumieniu art. 398² § 1 k.p.c. jest rozumiane szeroko. Podstawą wyróżnienia na gruncie prawa materialnego kategorii praw majątkowych i niemajątkowych jest typowy interes, jaki prawa te realizują. Podział praw podmiotowych na majątkowe i niemajątkowe odpowiada różnej - majątkowej i niemajątkowej - treści stosunków, których te prawa dotyczą, lub oparty jest na tym, czy prawa podmiotowe są bezpośrednio uwarunkowane ekonomicznym interesem uprawnionego podmiotu (uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów - zasada prawna z dnia 10 maja 2011 r., III CZP 126/10). Prawami majątkowymi są prawa wywodzące się bezpośrednio ze stosunków prawnych obejmujących ekonomiczne interesy stron (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r., IV CZ 74/06, nieopubl.). Sprawą majątkową jest zatem sprawa, w której zgłoszone przez powoda żądanie zmierza

do ochrony ekonomicznych interesów strony i uczynienie zadość takiemu żądaniu ma bezpośredni wpływ na ukształtowanie stosunków majątkowych między stronami (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 6 października 2006 r., V CZ 67/06, LEX nr 327899; 22 października 2014 r., II CZ 57/14, LEX nr 1621331; 23 stycznia 2015 r., V CZ 97/14, LEX nr 1656528).

O majątkowym lub niemajątkowym charakterze sprawy decyduje żądanie powoda. Sprawą w rozumieniu art. 398² § 1 k.p.c. jest przedmiot rozpoznania i orzeczenia, czyli żądanie - art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2002 r., IV CKN 329/01, LEX nr 57217), a w odniesieniu do skargi kasacyjnej - treść roszczenia, które w rozważanym wypadku zmierza do ustalenia istnienia sporu zbiorowego pracy między stronami tego sporu, którymi zgodnie z twierdzeniami pozwu są powodowa organizacja i pozwany pracodawca. Spór o ustalenie stosunku prawnego (istnienie sporu zbiorowego pracy), czego żąda strona powodowa, nie dotyczy bezpośrednio interesów majątkowych uprawnionej strony, tj. powodowej organizacji związkowej, nie zmierza do ochrony jej ekonomicznych interesów, lecz dotyczy prawa do prowadzenia sporu zbiorowego, i nie ma bezpośredniego wpływu na ukształtowanie stosunków majątkowych między stronami – organizacją związkową i pracodawcą. Nie można przenosić przedmiotu zbiorowego sporu pracy, dotyczącego między innymi wynagrodzeń pracowników, o którego istnieniu twierdzi skarżąca, na przedmiot indywidualnego sporu o ustalenie istnienia sporu zbiorowego. Pierwszy dotyczy interesów majątkowych pracowników i pracodawcy, ponieważ jego rozstrzygnięcie ma oczywisty, bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe między pracownikami i pracodawcą. Drugi nie wpływa na stosunki majątkowe między powodową organizacją związkową a pracodawcą, jego rozstrzygnięcie nie będzie miało znaczenia dla tych stosunków.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

a.s.

